

ՀՀ բնապահպանության նախարար
Արամ Հարությունյանին

Հարգելի պարոն Հարությունյան,

Եղած իրավագիտության ֆակուլտետի էկոլոգիական իրավունքի գիտառուսումնական կենտրոնը մշակել է Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության եվ գնահատումների մասին ՀՀ օրենքի նախագծի վերաբերյալ դիտողություններ և առաջարկություններ:

Առջիր՝ 14 էջ:

Կենտրոնի ղեկավար՝

Արտա Խոկոյան

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Artak Khokoyan".

ՀՀ բնապահպանության նախարար
Արամ Հարությունյանին

Հարգելի պարոն Հարությունյան,

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի էկոլոգիական իրավունքի գիտառուսումնական կենտրոնը մշակել է Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության եվ գնահատումների մասին ՀՀ օրենքի նախագծի վերաբերյալ դիտողություններ և առաջարկություններ:

Առդիր՝ 14 էջ:

Կենտրոնի ղեկավար՝

Արմեն Խոկոյան

**ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ
ՓՈՐՉԱՔՆԱԾՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԱՍՀԱՏՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

Ներկայացված դիտողությունները և առաջարկները գերազանցապես վերաբերում են Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության եվ գնահատումների մասին ՀՀ օրենքի նախագծի (այսուհետ՝ Նախագիծ) առանցքային, հարաբերությունների ընթացքի համար էական նշանակություն ունեցող խնդիրներին: Այս խնդիրներից բացի Նախագծում տեղ են գտել իրավաբանական տեխնիկայի ոլորտին առնչվող բազմաթիվ թերություններ, որոնք նույնպես շտկման կարիք ունեն: Այդուհանդերձ, այս պահին կարևորում ենք սկզբունքային խնդիրների լուծումը, որից հետո միայն հնարավոր կլինի անդրադառնալ նախագծի տեքստի հետ կապված տեխնիկական, լեզվական խնդիրները:

1. Նախագծի վերանայումը պետք է սկսել վերտառությունից: Այսպես, ՀՀ-ում, ինչպես հետխորհրդային այլ և հատկապես՝ Արևելյան Եվրոպայի պետություններում, գործում էր շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության և գնահատման համակարգերի յուրահատուկ փոխհարաբերակցություն՝ ներգործելով նաև օրենսդրական կարգավորման մոդելի վրա: Աստիճանաբար շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննությունը փոխարինվեց շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատմամբ: Նախագծի ուսումնասիրությունից պարզ է դառնում, որ այն միտված է այսուհետ կարգավորելու ընդհանրապես հկողողիական գնահատման հարաբերությունները, որի բաղկացուցիչն է նաև հկողողիական փորձաքննությունը՝ լիազոր պետական մարմնի կողմից ՇՄԱԳ փաստաթղթեի համապատասխանության և հավաստիության ստուգումը: Այսպիսի մոտեցման պարագայում անհասականալի է նախագծի վերտառությունում «փորձաքննություն» եզրույթի օգտագործումը: Հաշվի առնելով այս ոլորտում միջազգային փորձը՝ ԱՄՆ, Եվրոպական Միության անդամ պետությունների, ԵՄ 27 հունիսի 1985 թ. (35/337/ EEC) դիրեկտիվի պահանջները, Շրջակա միջավայրի վրա անդրսահմանային ազդեցության գնահատման մասին կոնվենցիայի, Ռազմավարական հկողողիական գնահատման մասին արձանագրության եզրութաբանությունը, ինչպես նաև նախագծի կարգավորման առարկան՝

առաջարկում ենք նախզիծը վերանվանել «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման մասին» ՀՀ օրենք: Ինչ վերաբերում է լայնորեն տարածված այս մոտեցմանը, թե հետխորհրդային պետություններում և արևմուտքում գործում են տարբեր համակարգեր, ապա ԽՍՀՄ փլուզումից հետո Եվրոպական փորձի և միջազգային էկոլոգիական իրավունքի ազդեցության ներքո այդ տարբերություններն աստիճանաբար վերանում են: Այսպես, ՄԱԿ-ի ԵՏՀ համապատասխան միջազգային պայմանագրերի ԵՄ 1985 թ. (35/337/ EEC) դիրեկտիվի, գիտական մի շարք աղբյուրների¹, ՀՀ գործող օրենսդրության և Ֆրանսիայի, Նիդեռլանդների, Լուքսեմբուրգի և այլ Եվրոպական պետությունների օրենսդրության համեմատությունից պարզ է դառնում, որ տարբեր իրավական համակարգերում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման (կամ ՀՀ-ում փորձաքննության) սահմանված գործընթացները գրեթե միևնույն են. 1. Screening, 2. Scoping, 3. ՇՄԱԳ ուսումնասիրության կամ նախագծի կազմում, 4. ՇՄԱԳ ուսումնասիրության կամ նախագծի փորձաքննություն/գնահատում լիազոր մարմինների կողմից, 5. Վերջնական որոշման ընդունում, 6. Հետնախագծային մոնիթորինգի իրականացում (այս գործընթացն ամբողջությամբ գուգորդվում է հանրային մասնակցության պահանջով): **Շարադրված փուլերն ամրագրված են (թեկուզ ոչ լիարժեքորեն) ինչպես գործող օրենքում, այնպես էլ նախագծում, ուստիև անհասականալի է “փորձաքննություն” եզրույթի առանձնահատուկ շեշտադրումը նախագծի վերնագրում այն պարագայում, եթե դա շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման գործընթացի ընդամենը մի հատվածն է:** Հաշվի առնելով այս նկատառումները և այն ճշմարտությունը, որ Օրենքի վերտառությունը պետք է արտահայտվի դրա ընդգրկման ամբողջ ոլորտն ընդհանրացնող եզրույթների միջոցով՝ առաջարկում ենք այն վերանվանել «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման մասին» ՀՀ օրենք:

Այս ամենը կապահովի նաև ինտեգրման որոշակի աստիճան ՀՀ օրենսդրության և վերոնշյալ իրավական փաստաթղթերի և Եվրոպական պետությունների փորձի միջնական կարգավորման առարկան: Ավանդաբար այն սահմանում է տվյալ ակտով կարգավորվող հարաբերությունների շրջանակը՝ ընդգծելով դրա փոխարարեակցության սահմանն այլ իրավական ակտերի հետ: Այս ամենի փոխարեն նախագծի 1-ին հոդվածում թվարկվում են դրա առանձին էպիհոդներ (օրինակ՝ սկզբունքները, նպատակներն ու

¹ Օրինակ՝ A.G. Colombo, Environmental Impact Assessment, Netherlands, 1992.

խնդիրները...), ինչպես նաև նշվում է իրավական և տնտեսական հարաբերությունների մասին: Ցանկանում ենք ընդգծել, որ իրավական ակտով կարգավորվող ցանկացած հարաբերություն վերածվում է իրավահարաբերության, հետևաբար անհասականալի է, թե փորձաքննության գործընթացի այդ որ հատվածն են կազմում տնտեսական, իսկ որը իրավական հարաբերություններ: Նման տրամաբանությամբ առաջնորդվելու դեպքում պետք նշել նաև բնապահպանական հարաբերությունների, սոցիալական և այդպես շարունակ: Այս ամենի փոխարեն նախագծում պետք է տեղ գտներ հետևյալ ձևակերպումը. “*Սույն օրենքը կարգավորում է նախատեսվող գործունեության շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման, հիմնադրութային փաստաթղթերի ռազմավարական էկոլոգիական գնահատման, ինպես նաև նախատեսվող գործունեության և հիմնադրութային փաստաթղթերի անդրսահմանային ազդեցության գնահատման հարաբերությունները*”:

3. Նախագծի 2-րդ և 3-րդ հոդվածներն անհրաժեշտ է դուրս բերել Օրենքի նախագծից: Օրենքի կարգավորման առարկայի սահմանման պարագայում դրա գործողության ոլորտին առանձին անդրադարձը, երբ չի սահմանվում դրա գործողության որևէ առանձնահատկություն՝ ըստ տարածության, ժամանակի և անձանց շրջանակի, ավելորդ է: Այս պարագայում, ըստ էության, թվարկվում են այն սուբյեկտները, որոնց վրա տարածվում է իրավական ակտի գործողությունը, իսկ այդ մասին հնարավոր է եզրակացնել նաև ուսումնասիրելով տվյալ իրավական ակտն ամբողջությամբ:

Ինչ վերաբերում է նախագծի 3-րդ հոդածին, ապա իրավական ակտերի փոխարաբերակցության ոլորտների վերաբերյալ հատուկ կանոնների բացակայության պարագայում (օրինակ՝ նշում այն մասին, որ որևէ իրավական ակտի գործողություն չի տարածվում նշված հարաբերությունների կարգավորման վրա կամ ինչպիսի փոխարաբերակցության մեջ են գտնվում այս և այլ իրավական ակտերը միմյանց հետ հատվող հարաբերություններ կարգավորելիս), իրավական ակտերի հանարահայտ հիերարխիայի շարադրանքն անհրաժեշտ չէ: Անհրաժեշտ չէ նաև ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի՝ միջազգային պայմանագրերի փոխարաբերակցությանը վերաբերյալ դրույթի ամրագրումը, քանի որ ՀՀ սահմանադրությունն ուղղակիորեն գործող իրավական ակտ է:

4. Խնդրահարույց են նաև Նախագծի 4-րդ հոդվածի ներքո տեղ գտած հիմնական հասկացությունները: Վեր հանված խնդիրները հնարավոր է դասակարգել երեք հիմնական խմբի. կան հասկացություններ, որոնք՝ 1. կրկնաբանություն են և չեն բացահայտում մեկնվող երևույթի եռությունը (օրինակ՝ ազդեցության գնահատում, ազդեցության ռազմավարական գնահատում և այլն), 2. ուղղակիորեն կրկնում են ՀՀ միջազգային պայմանագրերում տեղ գտած դրույթներն, ինչի անհրաժեշտությունը բացակայում է՝ ելնելով ՀՀ սահմանադրության 6-րդ հոդվածի ուժով դրանց ուղղակի կիրառելիության հնարավորությունից ելնելով (օրինակ՝ հասարակայնություն կամ շահագրգիռ հասարակայնություն), 3. ավելորդ են իրավական կարգավորման լրիվության և տվյալ ակտի կիրառելիության ապահովման տեսանկյունից (օրինակ՝ գործընթացի մասնակիցներ): Միաժամանակ նախագծում տեղ չեն գտել այնպիսի հասկացություններ, որոնք անհրաժեշտ են և կիրառվում են նախագծում:

5. Լրացման և վերաձևակերպման կարիք ունեն Նախագծի 5-րդ հոդվածում տեղ գտած սկզբունքները: Սկզբունքների համակարգում տեղ չեն գտել այնպիսինները, ինչպիսիք են...: Անհրաժեշտ է վերանայել նաև սկզբունքների ձևակերպումը՝ դրանք ավելի բարեհունչ դարձնելու նպատակով: Ըստհանրապես իրավական ակտերի տեքստերի շարադրանքում ընդունված է ընդամենը թվարկել սկզբունքները. օրինակ՝ ազդեցությունների համալիր դիտարկում, իրապարակայնություն, օբյեկտիվություն, գիտականություն և այլն, կամ շարադրել դրա բովանդակությունը.

Օրինակ՝

Հոդված ... Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման սկզբունքները
Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման համակարգը հիմնվում է հետևյալ սկզբունքների վրա.

- ա) նախատեսվող գործունեության էկոլոգիական վտանգավորության կանխավարկած,
բ) փորձաքննության անցկացման պարտադիրություն,
գ) իրապարակայնություն և հասարակայնության մասնակցություն,
դ) համալիրություն,
է) տեղեկատվության հավաստիություն,
զ) գիտական հիմնավորվածություն,
է) օբյեկտիվություն և ընդունվող որոշումների հիմնավորվածություն,
ը) փորձագետների անկախություն:

6. Իրավական ակտի նախագծում դրա նպատակների և խնդիրների ամրագրմամբ օրենսդիրը ոչ միայն նախանշում է իրավական ակտի դրույթների կիրառման ուղենիշերը, այլ նաև հնարավորություն է ընձեռում որոշակի ժամանակ անց գնահատելու տվյալ ակտի գործողության արդյունավետությունը: Շարադրվածից հետևում է, որ նպատակներն ու խնդիրները պետք է լինեն խիստ որոշակի և չափելի, ընդ որում՝ դրանց միջև պետք է լինի յուրահատուկ փոխարարակացություն: Կարծում ենք՝ նախագծի 6-րդ հոդվածում ամրագրված խնդիրները չեն համապատասխանում այս մոտեցումներին: Առաջարկում ենք դրանք շարադրել հետևյալ կերպ:

Հոդված .... Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման նպատակը եւ խնդիրները

1. *Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման նպատակն է որոշել նախատեսվող գործունեության և պլանների համապատասխանությունը էկոլոգիական օրենսդրության պահանջներին:*
2. *Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման խնդիրներն են՝
ա) շրջակա միջավայրի վրա նախատեսվող գործունեության և պլանների ազդեցության գնահատում,
բ) շրջակա միջավայրի վրա նախատեսվող գործունեության և պլանների ազդեցության կանխարգելում և նվազեցում,
գ) գործունեության իրականացման էկոլոգիապես անվտանգ և տնտեսապես շահավետ այլընտրանքային, զրոյական տարրերակների դիտարկումը և ընտրությունը՝ էկոլոգիական, սոցիալ-տնտեսական վերլուծությունների հիման վրա,
դ) հաշվի առնել հասարակայնության և շահագրգիռ հասարակայնության կարծիքը:*

7. Անհրաժեշտ և արժեքավոր նորարարություն է Նախագծի 7-րդ հոդվածում դիտարկվող միջավայրի օբյեկտների և բնութագրերի նախատեսումը: Այդուհանդերձ, այն ևս կարիք ունի խմբագրման: Օրինակ՝ առաջին պարբերության ա) ենթակետում բնության հուշարձանների առանձնացումն անհրաժեշտ չէ, քանի որ դրանք ներառվում են բնության հատուկ պահպանվող տարածքների կազմի մեջ: Այս կետում օգտագործվում է նաև միջազգային պրակտիկայում կիրառվող, սակայն ՀՀ օրենսդրությանը դեռևս անհայտ ազդեցության նկատմամբ «զգայուն տարածքներ արտահայտությունը»: Կարծում ենք՝ պետք է հրաժարվել դրանից կամ հիմնական հասկացություններում սահմանել համապատասխան հասկացությունը: Նույն հոդվածի ժամանակետում նախատեսվում է ազդեցության հետ կապված սոցիալական և

տնտեսական գործոնների գնահատման պահանջ ևս, բայց անհասականալի է, թե ազդեցության սոցիալական և տնտեսական ինչպիսի գործոններ պետք է ենթարկվեն գնահատման: Առաջարկում ենք ավելի մանրամասն թվարկել դրանք:

8. Նախագծից ամբողջությամբ պետք է դուրս բերել 2-րդ Գլուխը: Այն լիովին կրկնում է նախագծի տեքստի այն հատվածները, որտեղ սահմանվում է այդ լիազորությունների իրացման գործընթացը, մեխանիզմը: Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման պետական կառավարման մարմինների համակարգը որոշվում ոչ թե այս իրավական ակտով, այլ պետական կառավարման մարմինների գործունեության կազմակերպման և իրականացման կարգը, կանոնադրությունները հաստատող իրավական ակտերով: Տվյալ պարագայում այդպիսին են «ՀՀ բնապահպանության նախարարության աշխատակազմ պետական կառավարչական հիմնարկ ստեղծելու և ՀՀ բնապահպանության նախարարության կանոնադրությունն ու աշխատակազմի կառուցվածքը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության 1237-Ն որոշումը, ՀՀ Նախագահի «ՀՀ կառավարության և նրան ենթակա ենթակա պետական կառավարման այլ մարմինների գործունեության կազմակերպման կարգը սահմանելու մասին» ՆՀ-174-Ն Հրամանագիրը: Ընդ որում՝ առաջինից ուղղակիորեն հետևում է, որ ՀՀ բնապահպանության նախարարությունն իրականացնում է շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության գործառույթը: Իրավական կարգավորման այս հարթությունում է իրականացվում կառավարման գործառույթների դասակարգումը, հետևաբար վերանում է 8-րդ և 9-րդ հոդվածների շարադրման անհրաժեշտությունը: Ինչ վերաբերում է 10-րդ և 11-րդ հոդվածներին, ապա դրանցում բացառապես տեղ են գտնել լիազորություններ (ավանդական դարձած սխալի արդյունքում դրանք շարադրվում են որպես իրավասություններ), որոնք այս կամ այն կերպ արտահայտվում են իրավական ակտի տեքստի այլ հատվածներում. Օրինակ՝ միջազգային համագործակցության իրականացումը, իրավական ակտերի մշակումը, եզրակացության տրամադրումը, փորձագետների ներգրավումը, փորձաքննական եզրակացության կազմումն ու տրամադրումը, տեխնիկական առաջադրանքի կազմումն ու տրամադրումը: Այսինքն, շարադրելով այս ամենը առանձին հոդվածով մենք իրավական ակտի տեքստը ծանրաբեռնում ենք նորմերով, որոնք չունեն կարգավորիչ նշանակությունը: Կառավարման մարմինների գործառույթները, իրավասությունները և լիազորություններն առանձին հոդվածներով շարադրվում են, որպես կանոն, այն դեպքերում, երբ այդ

ակտի կարգավորման առարկան սահմանափակվում է որևէ սուբյեկտի իրավական կարգավիճակը սահմանելով: Հակառակ պարագայում՝ դրանք դառնում են որոշակի գործողությունների իրականացումը սահմանող դրույթների բաղկացուցիչ:

9. Իրավական որոշակիության սկզբունքին, ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ, 14.1-րդ հոդվածներին հակասում են Նախագածի 11-րդ հոդվածի 4-րդ և 5-րդ կետերը: Նախ անհասկանալի է 4-րդ կետում ՀՀ օրենսդրությամբ որոշված կարգավիճակ ունեցող տարածքների նախատեսումը: ՀՀ ամբողջ տարածքի իրավական կարգավիճակը՝ սկսած պետական սահմաններից, իշխանության իրացման տարածական և բովանդակային չափանիշներից սահմանվում է ՀՀ օրենսդրության համակարգով՝ ՀՀ Սահմանադրություն, «Պետական սահմանի մասին» ՀՀ օրենք և այլն: Տվյալ դեպքում պետք է հստակեցնել այդ տարածքների տեսակը կամ դրանց կարգավիճակի բովանդակությունը:

Սահմանելով լիազոր պետական մարմնի որոշման հիման վրա մի շարք սուբյեկտների նախաձեռնությամբ փորձաքնություն անցկացնելու հնարավորություն՝ Նախագծի 5-րդ հոդվածում բացակայում են այդպիսի նախաձեռնության դրսերման դեպքերը, այսինքն այն պայմանները, որոնց հիման վրա պետք է դրսերվեն այդ նախաձեռնությունները: Դրանք կարող են լինել ընդհանուր բնույթի, ելակետային հիմքեր կամ հստակ սահմանված խիստ որոշակի դեպքեր: Ի հավելումն նշվածի՝ որոշ սուբյեկտների համար կարևոր է նախաձեռնության դրսերման իրավական ձևի սահմանումը. Օրինակ՝ վարչատարածքային միավորի անունից նախաձեռնություն կարող է դրսերել միայն դրա դեկավարը, իսկ համայնքի պարագայում դա կարող են լինել համայնքային կառավարման մարմինները կամ տեղական հանրաքվեն: Ուստի այս մասին պետք է ուղղակիորեն նշվի նախագծում և տրվի համապատասխան հիմնավորում այն մասին, թե ինչու այդ սուբյեկտները պետք է ունենան նման նախաձեռնության դրսերման հնարավորություն: Առանձնահատուկ կարևորություն ունի նաև այդ նախաձեռնությունների հիման վրա լիազորված պետական մարմինի դեկավարի որոշումների ընդունման կամ ընդունումը մերժելու հիմքերի նախատեսումը: Գործունեության տեսակների հստակ ցանկի սահմանման պարագայում այսպիսի նախաձեռնությունների դրսերման հնարավորության նախատեսումը անհիմն է, եթե չկան գործնական ոլորտի հիմնավոր տվյալներ նման իրավիճակների հաճախակի առաջացման վերաբերյալ:

10. Լիովին անհասկանալի են Նախագծի 12-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերում նախատեսված ձևակերպումները: Այս ամբողջ ինստիտուտը վերաբերում է նախատեսվող գործունեության ազդեցության գնահատմանը, հետևաբար անհիմն է 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի ձևակերպումը, ինչպես նաև 2-րդ կետում տեղ գտած չափանիշները: Օրենքի նախագծում համաշխարհային պրակտիկայում տարածված երկու մոդելներից (գործունեության տեսակների ցանկի սահմանում և ընդհանուր չափանիշների սահմանմամբ ազդեցության գնահատումների իրականացման լիազոր մարմնին վերապահված հայեցողություն (օրինակ՝ մեծ Բրիտանիա)) որդեգրվել է գործունեության տեսակների ցանկի սահմանման չափանիշը, որի պարագայում 12-րդ հոդվածի 2-րդ կետն ընդհանրապես անհրաժեշտ չէ:

Ոլորտը կարգավորող հատուկ օրենքի ընդունման պայմաններում անհիմն է նաև փորձաքննության անցկացման կարգը ՀՀ կառավարության որոշմամբ սահմանելու պահանջը: Այս Նախագիծն ինքնին վերաբերում է փորձաքննության անցկացման կարգին, իսկ եթե գոյություն ունեն լրացուցիչ հարաբերություններ, որոնք հնարավոր են կարգավորել կառավարության որոշմամբ, ապա այդ շրջանակը անհրաժեշտ է ամրագրել նախագծում:

11. Օրենքի նախկին նախագծում և ներկայիս Նախագծի 13-րդ հոդվածի 4-րդ մասի ա) ենթակետում տեղ է գտել փորձաքննության նախնական փուլում հայտի ուսումնասիրության արդյունքում լիազոր մարմնի կողմից որոշման ընդունման հիմք (Հանրապետության օրենքներով և իրավական այլ ակտերով սահմանված բնապահպանական սահմանափակումներ), որը լողում է բացարձակ անորոշությունում և կարող են բազմաթիվ չարաշահումների հիմք հանդիսանալ: Այսպես, Էկոլոգիական օրենսդրությունում ամրագրված են բազմաթիվ սահմանափակումներ (ցանկացած ռեսուրսների օգտագործման հետ կապված) որոնք ոչ թե որևէ ռեսուրս օգտագործման տրամադրելու արգելք են, այլ դրա օգտագործման իրավական ռեժիմի բաղկացուցիչներ են: Անհասկանալի է նաև այն, թե առանց ազդեցության գնահատման փաստաթղթերի և դրանց փորձաքննության ինչպես է լիազորված պետական մարմինը կայացնելու նման որոշում: Եթե այդպիսի նորմերի շրջանակն արդեն իսկ հայտնի է, ապա դրանց բովանդակությունը պետք է տեղ գտնի Նախագծում: Հակառակ դեպքում Էկոլոգիական օրենսդրությամբ ամրագրված շրջակա միջավայրի պահպանության ցանկացած պահանջ կարող է դիտարկվել սահմանափակում:

Կարծում ենք՝ պետք է հրաժարվել այսպիսի մեռելածին նորմից և օրենսդրական համապատասխան պահանջները դիտարկել բացառապես եզրակացություն տրամադրելիս։ **Եվ այս ամենը այն պարագայում, երբ Նախագծի 16-րդ հոդվածի 3-րդ մասի գ) ենթակետում բնապահպանական պահանջներին և սահմանափակումներին համապատասխանության ստուգումը դիտարկվում է հիմնական փուլում որպես գնահատման ենթակա գործոն։**

12. Նախագծի 14-րդ հոդվածի 1-ին մասից պետք է դուրս բերել “նրա պատվերով համապատասխան ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձը”, քանի որ դա ձեռնարկողի հայեցողությունն է, թե ով կմշակի ազդեցությա գնահատման նախագիծը։ Նախագծի 15.1-րդ -15.8 կետերի համեմատությունից հասականալի չէ տվյալ իրավական ակտի իմաստով ինչ փոխհարաբերակցության մեջ են գտնվում հաշվտեվությունների կազմման, գործընթացի մասնակիցների ներկայացրած դիտողությունների և առաջարկների հաշվի առնման, այլ կառավարման մարմինների հետ խորհրդակցությունների անցկացման կարգը և այլն։ Կարծում են Նախագծի 15 և դրան հաջորդող հոդվածները (մինչև 16-րդ հոդվածը) անհրաժեշտ է վերաշարադրել։

13. Նախագծի 16-րդ հոդվածի 5-րդ մասում կրկին խնդրահարույց է «բնապահպանության ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերով սահմանված պահանջներին չհամապատասխանող տվյալներ հայտնաբերելու» ձևակերպումը, քանի որ անհասականլի, թե ինչպիսի սահմանափակումների մասին է նշվում։

14. Նախագծի 17-րդ և 18-րդ հոդվածներն ամբողջությամբ չեն կարգավորում փորձաքննական եզրակացության վերանայման կամ ուժը կորցրած ձանաչելու հիմնահարցերը։ Ցանակացած իրավական ուժ ունեցող փաստաթղթի լիարժեք գործողությունն ապահովելու համար պետք է կարգավորվեն դրան ուժի մեջ մտնելու, կասեցման և ուժը կորցրած ձանաչելու պայմանները և կարգը։ Նախագծի 17-րդ և 18-րդ հոդվածների ուսումնասիրությունից պարզ է դառնում, որ հարաբերությունների այս հատվածի զգալի մասը կարգավորված չէ համապատասխան հոդվածներով։ Այսպես, նախատեսված չեն նորմեր 1. փորձաքննական եզրակացության ուժի մեջ մտնելու պահի, 2. փորձաքննական եզրակացության մասին հասարակայնության անհապաղ իրազեկման կարգի (այս պահանջը նախատեսված է Օրհուսի Կոնվենցիայի

Համապատասխանության կոմիտեի ACCC/C/43 գործով մշակված եզրակացություններում), 3. փորձաքննական եզրակացության կառուցվածքի և բովանդակության վերաբերյալ ավելի հստակ պահանջներ:

15. Փորձաքննական եզրակացության վերանայում պետք է նախատեսվի այն դեպքերում, երբ էականորեն փոփոխվել է Էկոլոգիական օրենսդրությունը կամ ի հայտ են եկել նոր էական Էկոլոգիական գործոններ, որոնք գործունեության իրականացումը նախակին պահանջներին համապատասխան դարձնում են անհնարին: Եթե այս հիմքերով փորձաքննական եզրակացության վերանայման պարագայում նույնիսկ գործունեության իրականացումն անհամատելելի է նոր Էկոլոգիական օրենսդրության և գործոնների հետ, ապա այդ եզրակացությունը պետք է ճանաչվի ուժը կորցրած:

16. Անհասականալի է նաև այն, թե ինչու է Նախագիծը իրաժարվում որոշակի ժամկետ լրանալու կապակցությամբ եզրակացությունն ուժը կորցրած ճանաչելու պահանջից: Դրական եզրակացության պարագայում նույնիսկ որոշակի ժամանակահատված (օրինակ երկու կամ երեք տարի) հետո գործունեությունը չիրականացնելու դեպքում փորձաքննական եզրակացությունը պետք է ճանաչվի ուժը կորցրած, քանի որ այդ ժամանակահատվածն անցնելուց հետո կարող է նվազել փորձաքննական եզրակացության հավաստիությունը:

17. Եթե նախատեսված գործունեությունը չի իրականացվում փորձաքննական եզրակացությանը համապատասխան, ապա պետք է կասեցնել դրա գործողությունը, մինչև համապատասխան հանգամանքների վերացումը: Կարևորում ենք նաև փորձաքննական եզրակացության վերանայման, կասեցնելու և ուժը կորցրած ճանաչելու գործընթացում հասարակության իրազեկման, անհրաժեշտության դեպքում նաև հասարակական լսումների անցկացման կարգի նախատեսումը:

18. Գտնում ենք, որ Նախագծի 5-րդ գլխի 1-ին և 2-րդ մասերն իրավական կարգավորման տեսանկյունից որևէ նշանակություն չունեն: Անդրսահմանային ազդեցություն ունեցող գործունեության կոնկրետ տեսակների, ինչպես նաև պլանների, ծրագրերի և ռազմավարության փորձաքննության իրականացման կարգն արդեն իսկ կարգավորված է «Անդրսահմանային համատեքստում

շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության մասին» ԷՍՊՈ կոնվենցիայով, իսկ հասարակայնության մասնակցության կարգը և պայմանները՝ «Շրջակա միջավայրի վերաբերյալ տեղեկատվության մատչելիության, որոշումների ընդունման գործընթացին հասարակայնության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին» ՄԱԿ-ի ԵՏՀ կոնվենցիայով (Օրիուսի կոնվենցիա), որոնց էլ հղում է անում 19-րդ հոդվածի 2-րդ մասը: Միաժամանակ, նույն դրույթը սահմանում է, որ անդրսահմանային ազդեցության յուրաքանչյուր դեպքի համար փորձաքննության իրականացման ընթացակարգը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության Կառավարությունը: Հարց է առաջանում, թե որքանով է նպատակահարմար յուրաքանչյուր դեպքի համար Կառավարության որոշում ընդունելը, և արդյոք ընթացակարգի առանձնահատկություններն արդարացնում են յուրաքանչյուր դեպքում Կառավարության որոշում ընդունելու անհրաժեշտությունը: Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ գտնում ենք, որ առավել նպատակահարմար է անդրսահմանային ազդեցություն ունեցող նախատեսվող գործունեության կամ «հիմնադրույթային փաստաթղթի» փորձաքննության առանձնահատկություններն ամրագրել հենց օրենքով:

Նախագծի 19-րդ հոդվածի 3-րդ մասի ձևակերպումը չի բխում նույն Նախագծի 17-րդ հոդվածի 4-րդ մասի տրամաբանությունից, որը սահմանում է հետևյալը. «Առանց փորձաքննական դրական եզրակացության արգելվում է հիմնադրույթային փաստաթղթի ընդունումը կամ նախատեսվող գործունեության իրականացումը»: Մինչեւ քննարկվող դրույթի շարադրանքից հետևում է, որ հիմնադրույթային փաստաթղթի և դրանից բխող նախատեսվող գործունեության վերաբերյալ որոշում ընդունելիս դրական փորձաքննական եզրակացության առկայությունը պարտադիր չէ, այլ պարզապես Կառավարությունը փորձաքննական եզրակացությունն ընդունում է ի գիտություն: Հետևաբար, այս դրույթը պետք է վերաձևակերպել՝ հիմք ընդունելով փորձաքննական եզրակացության վճռորոշ նշանակությունը:

19. Նախագծի 6-րդ գլուխը սկզբունքորեն չի համապատասխանում Օրիուսի կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի պահանջներին, ինչպես նաև Կոնվենցիայի Համապատասխանության Կոմիտեի կողմից Հայաստանի վերաբերյալ ընդունված որոշման պահանջներին, այն է՝ օրենքով կարգավորել հասարակայնության մասնակցության ընթացակարգը: Զանդրադառնալով առանձին ձևակերպումներին՝ նշենք, որ 20-րդ հոդվածի բովանդակությունն

ինքնին հակասական է: Հասարակայնության ծանուցման և քննարկումների իրականացման կարգը ՀՀ Կառավարության որոշմամբ սահմանելու մոտեցման դեպքում անհասկանալի է հոդվածի 1-4-րդ մասերի առկայությունը, քանի որ 5-րդ մասը հղում է անում ՀՀ կառավարության որոշմանը, որը, ենթադրվում է՝ պետք է համալիր կարգավորման ենթարկի խնդրո առարկա հասարակական հարաբերությունները: Միևնույն ժամանակ, հարկ է նշել, որ հասարակայնության մասնակցության կարգը ենթաօրենսդրական մակարդակում (տվյալ դեպքում Կառավարության որոշմամբ) կարգավորելը արդարացված է այն դեպքերում, երբ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության ինստիտուտը ընդհանուր առմամբ կարգավորված է շրջակա միջավայրի պահպանության մասին շրջանակային օրենքով կամ Էկոլոգիական օրենսգրքով, իսկ առանձին ընթացակարգային հարաբերությունները, այդ թվում՝ հասարակայնության մասնակցության ինստիտուտը, կանոնակարգված են կառավարության որոշմամբ կամ գերատեսչական ակտերով (օր՝ Ղազախստան): Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ գտնում ենք, որ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության ինստիտուտը կարգավորող առանձին օրենքի պարագայում հասարակայնության մասնակցության ընթացակարգը սահմանող ենթաօրենսդրական ակտի ընդունումն արդարացված չէ:

20. Փորձաքննության գործընթացում ձեռնարկողների իրավունքներն ու պարտականություններն ամրագրող նախագծի 21-րդ հոդվածը, ըստ էության, նոր իրավահարաբերություններ չի կարգավորում և այդ իմաստով առանձնակի կարևորություն չունի: Սույն հոդվածում տեղ գտած ձեռնարկողի իրավունքների և պարտականությունների ցանկը, որը կարելի է շարունակել, բխում է փորձաքննության հարաբերությունների բուն էությունից և ամբողջությամբ տեղափորվում է վարչարարության շրջանակներում, այսինքն՝ այդ հարաբերություններն այս կամ այն կերպ արդեն իսկ կարգավորված են «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքով, ինչպես նաև քննարկվող նախագծով: Հետևաբար՝ 21-րդ հոդվածը անհրաժեշտ է դուրս բերել նախագծից:

21. Նախագծի 24-րդ հոդվածի բովանդակությունը հստակ չէ: «Փորձաքննության և գնահատումների» գործընթացի ֆինանսավորման պարտականությունն ամբողջությամբ դնելով ձեռնարկողի վրա՝ օրենքը

հակասությունների մի ամբողջ դաշտ է ստեղծում: Նախ, եթե ողջ գործընթացը պայմանականորեն բաժանեաք երկու փուլի՝ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում (ՇՄԱԳ նախագծի պատրաստում) և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննություն, ապա ակնհայտ է դառնում, որ այս երկու փուլերի ֆինանսավորման սխեմաները միանգամայն տարբեր են լինելու՝ հաշվի առնելով այդ փուլերում առաջացող իրավահարաբերությունների բնույթը: Մասնավորապես՝ ՇՄԱԳ նախագիծը մշակվում է մասնավոր, առևտրային իրավահարաբերությունների շրջանակներում՝ ձեռնարկողի և համապատասխան լիցենզիա ունեցող մասնագետի կամ իրավաբանական անձի հետ կնքված ծառայությունների վճարովի մատուցման պայմանագրի հիման վրա: Ուստի, ծառայություններ մատուցող սուբյեկտի վճարման հարաբերությունները գործընթացի ֆինանսավորման շրջանակներում դիտարկվել չեն կարող և քննարկվող Նախագծի կարգավորման առարկա չեն: Ինչ վերաբերում է բուն պետական փորձաքննության գործընթացին, ապա այստեղ ևս անհականալի է, թե օրենքն ինչ նկատի ունի ֆինանսավորման ներքո: «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության մասին» գործող օրենքի 13-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է. «Փորձաքննական եզրակացություն ստանալու համար նախատեսվող ծախսերը վճարում է ձեռնարկողը կամ հայեցակարգը ֆինանսավորողը: Վճարումների չափը սահմանում է լիազորված մարմինը»: Առայսօր լիազորված մարմնի կողմից վճարումների չափը սահմանող փաստթուղթ չի ընդունվել: Նշենք նաև, որ նման ակտի ընդունումը կհակասեր ՀՀ Սահմանադրության 83.5 հոդվածի 2-րդ ենթակետին, որի համաձայն՝ «Բացառապես Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով են սահմանվում՝ ... ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց կողմից վճարվող հարկերի, տուրքերի և այլ պարտադիր վճարների տեսակները, չափը, վճարման կարգը»: Ելնելով վերոգրյալից՝ գտնում ենք, որ բուն փորձաքննության գործընթացի իրականացման հետ կապված ծախսերի խնդիրը պետք է կարգավորել պետական տուրքի շրջանակներում: Այս մոտեցումը հիմնավորված է նաև ՀՀ-ում կայացած օրենսդրական պրակտիկայի տեսանկյունից, մասնավորապես՝ «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքով են սահմանվում ապրանքային նշանի փորձաքննության, ատոմային էներգիայի օգտագործման օբյեկտների նախագծերի և այլ փաստաթղթերի փորձաքննության, քաղաքաշինական փաստաթղթերի մշակման և փորձաքննության համար պետական տուրքի դրույքաչափերը:

Նախագծում գործընթացի ֆինանսավորման ներքո կարելի է ընկալել նաև հասարակայնության մասնակցության գործընթացին առնչվող ծախսերը (լրատվամիջոցներով ծանուցում, անհրաժեշտության դեպքում տրանսպորտի ապահովում, տարածքի վարձակալություն և այլն): Այս պարագայում անհրաժեշտ է Նախագծում ընդգրկել հստակ և միանշանակ ձևակերպում: